KÜLTÜR VE SANAT DERGİSİ

KIYI

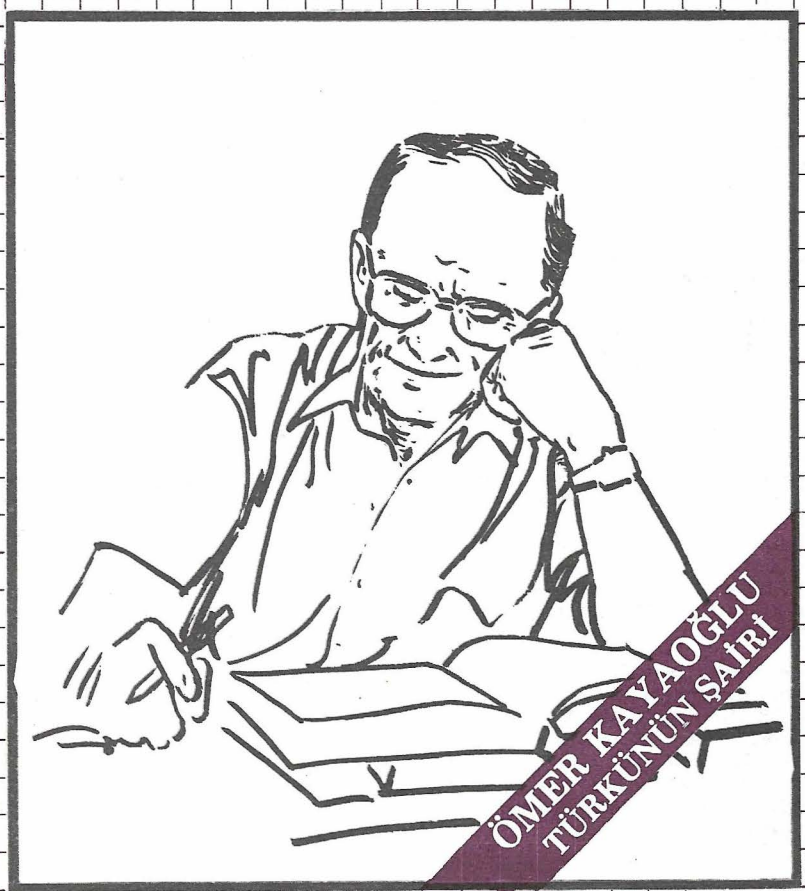

ÖMER KAYAOĞLU
TÜRKÜNÜN ŞAİRİ

BU SAYIDA: İbrahim Dizman • Ali Mustafa • Muzaffer Uyguner • Gündoğdu Sanımer • Talip Apaydın • Pınar Gi riftinoğlu • M.Mahzun Doğan • M.Özer Ciravoğlı • Saldı ran Özmen • Nuri Aksakal • Etem Ütük • Mu.aff Gündo ğar • Raif Özben • Ahmet Özer • James Jov Kudret Emiroğlu) • Enver Atılgan • Oscar Hahn (Engin Aşkın) • Desanka Maksimoviç (Necati Zekeriya)

YIL:1 • SAYI:11 • ŞUBAT 1987 • 200 TL

KIYI'dan

● *Gelecek sayısıyla KIYI birinci yılını dolduruyor. Okuyucularımıza, başlangıçta abone olarak, bize destek olan dostlarımıza, verdiğimiz sözü yerine getirmekten mutluyuz. Aylık bir derginin 1. sayısında bir yıllık abone olan okura, 12 sayılık bir toplamı sunmanın bir sorumluluk olduğuna inanıyoruz. Bir yıldır okurlarımıza dergimizi iletmekten duyduğumuz mutluluk büyüktür.*

● *KIYI'ya ilk sayıda abone olan okurlarımızdan bir bölümü abonelerini yeniliyorlar, daha yeni sayılarda bizlerle beraber olmak amacıyla derginin yaşamasını diliyorlar. Dergimizin yaşaması, uzun ömürlü olması, ona destek olmamızla olası. Bu nedenle KIYI'ya aboneliği bitenlerin, abone olmasını, abone bulmasını diliyoruz. İkinci yılımıza daha geniş bir abone kadrosuyla girmek, dergimize güç katacaktır.*

● *KIYI'nın bu sayısında sizlere bir anket ulaştırıyoruz. Bu anket, bir yıldan beri sizlere sunduğumuz hizmetin ışığında hazırlandı. Bu nedenle anketimizi değerlendirip, bize iletmenizi, dergide düşündüğünüz olumlu gelişmeleri, özlemini duyduğunuz seçenekleri bize bildirmenizi diliyoruz. KIYI, bu bilgilerin ışığında ikinci yayın yılına, çok yönlü bir değerlendirmeden deneyim kazanarak girecektir.*

● *Ürün gönderen okuyucularımızdan, adresimizi edinerek bizimle birlikte olmak isteyen sanatçılarımızdan zaman zaman isteklerde bulunuyoruz. Bundan önceki "KIYI'dan" bölümlerinin dikkatli okunmadığına tanık oluyoruz. O bölümde belirttiğimiz bilgilere ek olarak şunu yazmak istiyoruz: Kimi mektupların zarflarını açtığımızda içinde tek bir şiirin olduğunu görüyoruz. Nerden, kimden geldiği bilinmeyen bir ürüne yer vermek olası değil. Hiçbir derginin böylesine bir biçimde gönderilen ürüne ilgi duyacağını da sanmıyoruz. Bu nedenle bu konudaki isteklerimizi özetle bir kez daha yineliyoruz. Ürün gönderen arkadaşların ürünlerini daktilo ile iki aralıklı yazmalarını, ürünlerini imzalamalarını ve kısa özgeçmişlerini ürünlerine eklemelerini diliyoruz. Doğal olarak, bunu bize ilk kez yazanlar için istiyoruz. Amacımız, KIYI'yı bir okul konumunda okuruna bilgi götüren, onun sanatsal eğitimine katkıda bulunan bir kurum olarak düşünmemiz, okurlarımızla, dostlarımızla daha yakından tanışabilmemiz...*

● *KIYI'ya sürekli olarak gelen mektuplar, dergimizin biçim ve çeriğinin okura sunduğu yazınsal birikimi dile getiren hayli gönendirici yazılarla dolu. Öylesine değişik alanlardan gelen bu mektuplardan zaman içinde alıntılar yapmak istiyoruz. KIYI'ya gelen mektuplar, gönderilen ürünler, yer almak konusunda gösterilen ilgiler, en önemlisi de bir sayı bile olsa görmek isteği, sevincimizi artırıyor, sizlere daha özgün bir KIYI sunma çabamızı büyütüyor.*

● *KIYI, hiçbir dergiye benzememeye çalışıyor. Yepyeni bir özgünlüğe sahip olmaya çaba gösteriyor. Pek çok dostumuzun dergiyi aldıklarındaki hayretleri de burdan kaynaklanıyor. KIYI, pek çok ilimize olduğu kadar, birçok Avrupa ülkesine, ABD'ye, Kanada'ya, Avusturalya'ya ulaşıyor. Ordaki abonelerimizle, okurlarımızla büyüyor. Bu sevginin, bu ilginin dergiyi daha uzun yıllar yaşatacağına inanıyoruz.*

● *Hasan Hüseyin, 26 Şubat 1984'te aramızdan ayrılmıştı. Onu üçüncü ölüm yıldönümünde saygıyla anarken şiiriyle övünüyor, yüreklerimizde oluşturduğu sevginin ışığında bir kez daha anıyoruz. Bu yılın Aralık ayında, 60. doğum yılının, bir şenlik çerçevesi içinde ailesinin öncülüğünde kutlanacağını da belirtmek isteriz.*

● *Ziya Osman SABA'nın 30. ölüm yıldönümünde, KIYI adına, SABA'yı değerlendiren yazı, Muzaffer Uyguner imzasını taşıyor. Uyguner'e dergimize gösterdiği ilgiden dolayı teşekkür ediyoruz.*

● *KIYI okurlarının yakından tanıdığı, şiir tutkunu sayın Arslan Pulathaneli gördüğü ilgi ve sevginin bir göstergesi olarak, kısa zamanda pek çok kitap ve mektuplarla onurlandırıldı. Okurlarımızın bu tavrını, aynı zamanda KIYI'ya gösterilen bir ilgi olarak da değerlendiriyor; övünüyor ve bir kez daha teşekkür ediyoruz. Bu ilginin boyutlarına bu sayımızda da bir haber ekliyoruz: İstanbul Radyosu adına, 26 Aralık 1986 günü kendisiyle yapılan söyleşi, 13 Ocak 1987 günü saat 24.00'te TRT Radyolarından ortak yayınla sevenlerine aktarıldı.*

● *Gelecek sayımızda, on binlerce insanımızın çok yakından tanıdığı, eğitim ve kültür alanımızın seçkin bir değerini, segili Aliye AŞIRBAY öğretmenimizi ölümünün 6. yılında anlatmaya çalışacağız. Onun yedi yabancı dili bilmesi, sanatseverliği, yönetmenliği, öğretmenliği yanında CEHOV ve TURGENYEV'in dilinden yaptığı çevirileri, yayınladığı kitapları da ilk kez ele alacağız.*

● *Mart sayımızın bir başka bölümünde, Şair Ceyhun Atuf KANSU'yu, şair arkadaşımız Hüseyin ATABAŞ'ın kaleminden okuyacağız.*

● *Yeni sayımızda buluşmak dileğiyle...*

Sahibi: Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San.A.Ş. Adına
M.Naci ÖZKAN

Yazı İşleri Müdürü : *Osman D.PİYALE*
Sanat Danışmanı : *Gündoğdu SANIMER*
Sayfa Düzeni : *Şennur ÇAVDAR*

Dizgi Baskı : *Kuzey Gazetecilik Matbaacılık ve Ambalaj San.A.Ş. Gazipaşa Cad. No:23 Tel:19191 61200 TRABZON*

Abone Koşulları : *1 Yıllık 2.400 TL.*
Yurtdışı Abone : *10 Dolar*
Yazışma Adresi : *P.K.183 Trabzon*
Ederi : *200 TL. (KDV.Dahil) Aylık Dergi*

Kapak Desen : *Mustafa DELİOĞLU*

Banka No: Ziraat Bankası, Trabzon Şubesi 65755 Hesap Numarası

• **Gönderilen ürünlerin daktiloyla yazılması rica olunur.**

ŞİİRİMİZDE ACEMİ YANSIMALAR

İbrahim DİZMAN

Günümüzün bazı "yeni" şiirlerini, bu şiirlerdeki imge ve dil kuruluşunu gördükçe insanın aklına ister istemez İkinci Yeni geliyor. Hem de çok yakın çağrışımlarla. İmgeye salt dil yoluyla varmak, içeriği soyutlamak; bunun olabilirliğini irdelemeğe gerek bile duymadan dili, şiirdeki işlevini yadsıyarak kullanmağa çalışmak son zamanlarda yeni gariplikler sergiler oldu. İkinci Yeni"nin acemice bir yansıması gibi. Bunun toplumsal/siyasal nedenleri kadar estetik nedenleri de var kuşkusuz. Bu da en genelde imge ve dil konusundaki şematik yaklaşımlarda gösteriyor kendini.

Ozanın şiirini üretirken bilgisel düzlemde en çok içli dışlı olduğu öğe dildir. Şiir için bir üretim ortamı olma niteliği taşıyan dil, doğallıkla imge ve içeriğin de biricik göstergeleme aracıdır. Sözünü ettiğimiz elbette, günlük dilin şiir dili kalıbına dökülmüş durumu. Bu nüansı kalın bir çizgiyle ayırmakta konu gereği yarar var sanıyorum. Günlük dil son aşamada dünyanın nesnel karşılığıdır ve aktarıcılık ilkesiyle yaşar. Ancak bu ilkeyi ilk evrede taşımayan, tek tek bireylerin bilincinde / duyarlığında varolan özel dil, aktarıcılık kalıbına dökülmediği sürece çok boyutludur. Bu çok boyutlulukta anlam bulan imge de günlük ve şiir dillerinin ayrımında önemli bir boyuttur.

Her iki dil de (günlük ve şiir) sonuçta göstergeleşirken aynı noktada buluşurlar: Nesnelleşme, dili kullanan toplumun ortak paydası olma noktasında. Kullanım alanlarının ayrılığı buna engel değildir. Ancak günlük dil, işlev yönünden şiir dilini her zaman baskı altında tutar. Çünkü biri dış dünya ile dolaysız temas kurarken diğeri yeniden üretim bağlamında dolaylı bir temas içindedir ve imge boyutunu da yüklenmiştir. Bu baskı ozanın dile gemen olma yeteneği ile göreli de olsa önemini her zaman korur. Ozanın kendi duyarlığında yeniden ürettiği dile günlük dil içinde yer açması çeşitli güçlüklerle sınırlanır. İşte bu güçlüklerdir ki ozanın yer yer günlük dile tepkisini doğurur. Bu tepki bazan şiiri son evrede de toplumun ortak paydası olan dille buluşturmamak, ondan ayrı düşürmek yönünde ortaya çıkabilir.

Günümüz bazı ozanlarının yaptığı gibi kendinden önceki şiir geleneğini aşmak ya da kendi şiirine o gelenek içinde yer açabilmek çabasıyla dilsel ayrımlara başvurmak, dile farklı işlevleri yüklemek her zaman çekici olagelmiştir ancak sonuçsuzdur.

Bu yöntem günlük dile boyun eğme noktasında da farklı yollardan bile olsa aynı sonucu doğurabilmekte. Sözcüklerin tekil gücüne çokça güvenmek, imgeyi sözcük sıralamasındaki bir ilginçlik olarak görmek gibi. Sözcüklerin tekil anlamını (hiç değişmez gibi) orasından burasından çekiştirerek, aktarıcılık ilkesini bir kalemde yok sayarak dize oluşturmak ve bu yolla imgeyi göstergeleştirdiğini sanmak. Oysa içerik çoktan uçup gitmiştir bu yolla kurulan şiirde. Geriye kalan yalnızca bir yığın ölü sözcüktür.

Kısaca özetlediğim bu sonuçlar İkinci Yeni'nin acemice bir yansımasından öte bir şey değildir bugünkü şiirimize. Böyle şiirleri gördükçe yukarıda da değindiğim gibi yıllar önceki tartışmaları anımsamamak olanaksız. Asım Bezirci'nin, görüşlerini bilimsellik süzgecinden geçirerek yönelttiği eleştirileri, Attila İlhan'ın, bazan sert bazan ironik yazılarını yıllar sonra tekrar tekrar okumakta sanıyorum sayısız yarar var. İşte küçücük bir örnek. Yirmi altı yıl öncesinden ne güzel sesleniyor Attila İlhan:

"Yavaş yavaş yeni gerçeklere ulaştıklarını bir şeyler keşfettiklerini sanıyorlar. Oysa ulaşa ulaşa belki bilinç çağına varacaklar. O çağın şiiri de bu ülkede yıllardır yazılıyor..." ●

HÜKÜMDÜR

Kerpiçleri yalayıp geçen
Bir hüzün var bu odada

Geceler köpürmüş atlar
Dolu dizgin akıyor içimize

Tek göz evlere sığınmış ömrümüz
Hükümdür: Toprakla yıkayın yüzünü

Toprak damlı evlerin uykusunda
Geceleri toprak akar düşlere

Unutulmuşlukta bir kibrit yakın
Aranır bir insanın sıcaklığı

Umuttuk kağıt üzerinde unutulduk
Evleriydik yoksulluğun: Hükümdür.

Ali MUSTAFA

ZİYA OSMAN SABA'NIN ŞİİRİ

Muzaffer UYGUNER

Ziya Osman Saba, İstanbul' da doğmuş, İstanbul'da yaşamış ve ölmüş bir ozanımızdır. Çok kısa bir süre Ankara'da yaşamıştır. Trabzon'u hiç görememiştir elbette. Onun ölüm yıldönümünde, Trabzon'un KIYI'sında şiirine kısa bir bakış yapmak istedim.

Saba'nın şiiri üzerinde duranlar, onun "çocukluk özlemi, anılara düşkünlük, ev-aile sevgisi, yoksul yaşamalara karşı utanç ve acıma, Tanrı'ya kulluk, kadere boyun eğiş, küçük mutluluklarla yetinme, ölüm yakınlığı, öte dünya özlemi"ni işlediğini belirtmişlerdir. Bu saptama bir yerde temalarının özetidir. Çocukluk özlemi, bir yerde mutlu geçmişe duyduğu özlemdir. Anne ve babasının yanında, sıcak aile kucağında geçen günlerin özlemi, annesinin ölüp Eyüp Mezarlığı'na gömülmesi ve sonra da Galatasaray'a yatılı olarak verilmesiyle başlar. "Geçen Zaman" adlı şiirindeki "Eski geceler, sevdiklerimle dolu odalar.. / Yalnız bırakmayın beni hatıralar! / Az yanımda kal, çocukluğum, / Temiz yürekli, uysal çocukluğum.." dizelerinde bu özlemi buluyoruz. Bir çok şiirinde çocukluk günlerinin mutluluğunu ve bu mutluluğun özlemini dile getirmiştir. Annesinin erken ölümü, anne sevgisinin yoksunluğundan doğan bir acı bırakmıştır onun içinde. Ölümü bir mutluluk olarak kabul etmesinde, çok erken yitirdiği annesine kavuşma isteğinin büyük bir rolü vardır. Bu yüzden, bir yandan anıların, çocukluk günleriyle ilgili anılarının ve öte yandan da anılarıyla bağlantı kurarak anneye kavuşma özleminin şiirinde büyük yer tutmasını yadırgamamak gerekir. Çocukluğundaki aile mutluluğunu, daha sonraları kendi aile yaşamında bulmağa çalıştığı da şiirine büyük ölçüde yansımıştır. Bunun en güzel örneklerinden biri "Beyaz Ev" adlı şiiridir. Düşlediği bir evdir bu "beyaz ev". Mutlu bir yaşamın simgesidir de diyebiliriz. "Gözlerimin önünde hep aynı beyaz ev, / Her dağ yamacına kurduğum, / Beliren her su kenarında, / Pembe damlı, yeşil pancurlu, balkonlu / Balkonuna tırmanan sarmaşık. / Gece pencerelerinden sızacak ışık, / Kışın tütecek bacası." Kendisinin sevdiği şiirlerden biri de "Misakımillî Sokağı No:37" adını taşır. Kadıköy'deki bir sokağın adıdır bu. Saba, ilk gençlik günlerinin mutlu anlarını anımsar bu şiirinde, "Bir çocukluk oyunu mu oynadık orada? / Sen gelin olmuştun, ben güvey. / Sen öyle güzel; ben, daha genç, / Yepyeni taptazeydi her şey" dizeleriyle en mutlu günlerinden sözeder.

Diyebiliriz ki, Saba, çocukluğunu anımsayarak, küçücük durumlardan, doğal güzelliklerden mutlu olmak istemiştir. Tanrı'ya kulluk duygusu da bu mutluluğunun bir başka kaynağıdır. Çocukların mutluluğu da mutlu kılar onu. Yaşamı boyunca böylece geçirmiştir günlerini, böylece mutlu olabilmiştir. Bu mutluluk içinde ölümü düşünmesi, ölümle ilgili bir çok şiir yazması, yukarıda da belirttiğim üzere, sevdiklerine ve özellikle annesine kavuşma özleminden kaynaklanmıştır. Eşi ve çocuklarıyla mutlu yaşam içindeyken, ölümü düşünmesinin bir nedeni de son günlerindeki hastalığıdır. Tedirgin edici bir hastalığın kucağına düşmesi, bu duyarlı insanı elbette karamsarlığa itmiş olabilir. Oktay Akbal, Şair Dostlarım adlı kitabında, Saba'nın bu son günlerindeki durumunu belirttikten sonra şunları yazmıştır: "Ölüm, ermişlerce bir kurtuluş yoluydu. Bir yücelme Bir arınma. Yaşadığımız didişmeli hayattan yorulan kişiler için ölüm mutluluğun ta kendisiydi. Saba için mutluluk dünyadan ötede bilinmeyen bir yerdeydi belki".

"Mektep karyolasında sessiz ağlayan çocuk" dizesindeki Saba, bu duygulanımlarını yansıtan şiirler yazmağa yönelmiş ve ilk şiirini de Ocak 1927 tarihinde Servetifünun dergisinde yayımlamıştır. İlk şiirlerinde Fransızların "sonnet"sini kullanmıştır. İlk kitabı Sebil ve Güvercinler gözden geçirildiğinde bunu görmek olasıdır. Daha sonraları özgür koşuğa yönelmiştir. Akbal'ın dediği gibi, "1940-45 yıllarının Türk şiirindeki karışık, tartışmalı havası içinde Ziya Osman değişmeden kalabildi. Hiç kimsenin etkisi altında kalmadı, kendi kişiliğini, duyarlığını, kaybetmedi". Bu kişilik sorunu, ölümüne dek sürdü. Türk şiirinde, bir Ziya Osman vardır. O, toplumsal konulara yönelmemiş; ama, toplumsala ve toplumsal şiire de karşı çıkmamıştır. Çalkantılı değer yargıları döneminde yaşıyoruz. Bu yüzden, onun şiiri üzerinde fazlaca durulmamıştır. Zaman zaman yazılan bazı yazılar da onu değerlendirmekten çok bir anma niteliği taşımaktadır. Bu yazımızda, biz de onu anmak istedik. Daha önceleri, onun sanatını belirtmeyi denemiştim.

Şiirini biçimsel yönden incelediğimizde, önceleri "sonnet"yi yeğlediğini görüyoruz. Sonraki şiirlerinde dörtlükler, üçlükler, tek dizeden oluşan bağımsız bölümler görülür. Uyaklar, ses bireşimleri (aliterasyon), dizelerde kesmeler ya da ulamalar, tek sözcükten oluşan dizeler önemli bir yer tutar şiirinde.

Onun şiirini biçimi ve özü ile inceleyecek bir gönüllü elbette çıkacaktır. Böylece, onun şiiri de değerlendirilecek ve yerli yerine konulacaktır. Sebil ve Güvercinler, Geçen Zaman, Nefes Almak adlı kitaplarına girmemiş şiirleri de böylece okura duyuracaktır. Elbette Mesut İnsanlar Fotoğrafhanesi ile Değişen İstanbul adlı kitaplarındaki öyküleri de -varsa bunların dışında kalanlarla birlikte- değerlendirilir bir gün.

Evet, Oktay Akbal'ın dediği gibi, hiç kimsenin etkisinde kalmadan, kendi kişiliğini ve duyarlığını yitirmeden şiirini yazan Ziya Osman Saba'yı böylece anmış oluyoruz Trabzon'un Kıyı'sından...

DÖNEMEÇ

-karşıkoydu çağlayana alabalık
alaca karanlıkta-

öpüyordu çakıltaşlarını köpük
uzuyordu geceden kalma rüzgarın
mırıltıları

kaçırıyor uçurtmasını çocukluğum
dönüyor karanlığa karşı
beklenmedik anılar ötelerden
öpüyor elini eski kapıların

mutluluk sürer mi ey ömür
bilemez çocuksa bir yürek
savaşır devleriyle masaların
sevincin yelkenine tutunur
akar ırmağında düşlerin

çatlıyor gövdesi ağaçların
ışığı yitirdiğim yalnız sokaklar
bakardı bana belki bir yıldız
dönemeçler böylesine hoyrat olmasa

Gündoğdu SANIMER

Yanımda

Nereye gittiysem gördüm
Kendimi bildim bileli
Önümde yanımda
Bazan ulaşılmaz gibi uzak
Bazan uzansan yetişirim
Öyle yakınımda

Nereye gittiysem duydum
Çağırıyor durmadan
Yakıcı bir özlem gibi
Gece gündüz aklımda
Düşlerimi dolduran

Nereye gittiysem benimle
Hiç bırakmadı yakamı
En olmadık yerde
Çıkıp gösterdi kendini
Birgün ona dedim ki
Sensin beni olduran

Talip APAYDIN

ÖLÜM GÜNAH İŞLEDİ

Hasan Hüseyin Korkmazgil'e

Yine bir gün günah işledi ölüm
Kan içinde kaldı güneş
Bir nefes oldu kayıkta gelen
"üstü başı gazete"
Saçlarımı aştı tel tel dalgalar
Yine çiyan böcek taş altları
geceler yarasalı
Yine bir günah işledi ölüm
Kırıldı ağaçların dalları
dalda çiçek
çiçekte çağla
çağlada çekirdek kırıldı
Verdi karacaoğlan'ın payını
Vurdu Pir Sultan düşmanına
Güzeli Zeynepledi ozanım
Sıratı yol eyletti
Halâ soruyor
"yavrum mazlum bakışlım niye böyle akşamız?"
Şiirini ağıt yaptım ozanım
destan destan
Sensizliği yıldızlara uluyoruz Fıratça
"yaşam bu denli sövülesi mi" deme
"biz sövmenin ustasıyız
biriktire biriktire yeraltı gölü"
Çıkınımızdan çıkacaktık
gecikmiş köroğluların
bulvarlara gelecektik
cevizler dikip güzeller sevecektik
oğlanlar doğurup Temmuzlayacaktık
Gül ağacı budana budana ozanım
Sözümüz vardı adam olana
Onüçüncü ayda ölün derken
koyup gidilir mi zemheride
Acıları sevdalara döşedin
lal olsun ölümün dili
Sıvas Pir Sultan'a
Anam analara
Fıratlar Fıratlar koca koca Fıratlar sana ağlar
Komayız zalımda hak
Girmeyiz yezidin koynuna
Acıyı bal belledik çünkü
Yine de
ille de
dalda çiçek
çiçekte çağla
çağlada çekirdek kırıldı.

Pınar GİRİFTİNOĞLU

"TARANCI'NIN DERGİLERDE KALMIŞ ŞİİRLERİ" ÜZERİNE YA DA GÜNÜMÜZ ŞAİRLERİNE BİR UYARI

M.Mahzun DOĞAN

Sait Faik'in kitaplarına yer almayan ürünlerinin ortaya çıkarılması ve kitaplaştırılmasındaki çabası saygıyla anılması gereken yazar **Muzaffer Uyguner, Kıyı'**nın **Aralık '86** tarihli 9. sayısında bir yazı yayımladı: "Tarancı'nın Dergilerde Kalmış Şiirleri". Şairin 30. ölüm yıldönümü nedeniyle bir anma niteliği de taşıyan yazıda, kimi dergilerde yayımlanmış, ancak **Asım Bezirci'**nin 1983'te yayımladığı "Bütün Şiirleri" derlemesinde yer almayan 5 şiirden söz ediliyordu. "Ben bulamamış olabilirim, belki okurlardan bulanlar olabilir diye burada yazıyorum" denilerek şiirlere de yer verilmişti. Okuduğumda, kimi dizelerin **belleğimde** çağrışması ve özellikle "İnsan Hıçkırıkları" şiirini tamamıyla anımsamam nedeniyle Bezirci'nin derlemesini karıştırmaya başladım. Söz edilen 5 şiirden 3'ünün kitapta yer aldığını (biri değişik adla) **gördüm,** 2'si ise yok.

Uyguner'in dergilerde kaldığını söylediği ve Bezirci'nin derlemesinde yer alan şiirler şunlar:

Madem ki Vakit Akşam: İz dergisinin Ocak 1935 tarihli 8. sayısında yer alan bu şiir, Bezirci'nin derlemesinde, 'Otuz Beş Yaş' bölümünde (sf: 127) kimi küçük düzeltmelerle yayımlanmıştır. Düzeltmeler noktalama imleri üzerindedir. Bir de, "Madem ne ev, ne barkım" dizesi, "Madem ne evim barkım" şeklinde değiştirilmiştir.

İnsan Hıçkırıkları: Millet dergisinin Temmuz 1943 tarihli 15. sayısında yer alan bu şiir, Bezirci derlemesinin yine 'Otuz Beş Yaş' bölümünde, kimi noktalama değişiklikleriyle yer almıştır. (Sf: 166)

Durgun Deniz: Uyguner'in bu adla, **Millet** dergisinin aynı sayısında gördüğü şiir, kitabın sözü edilen bölümünde ve dört bölümlük **'Peyzaj'** şiirinin ikinci bölümü olarak yayımlanmıştır. (Sf:174) Değişiklik adında ve yalnızca bir tek noktalama imindedir.

Uyguner'in dergilerde gördüğü ve kitapta yer almayan iki şiir ise şunlar:

Her Günkü Özleyiş: İz dergisinin Haziran-Temmuz 1935 tarihli 11-12. sayısında yer almıştır. Kitapta yoktur.

Bereket Versin: Pınar dergisinin Aralık 1943 tarihli 3. sayısında yayımlanan bu şiir de kitapta yok.

Asım Bezirci'nin, "Cahit Sıtkı Tarancı/Bütün Şiirleri" derlemesinin yeni baskılarında bu iki şiire de yer vermesi gerekir. Ayrıca, kitabın Sunu'sunda "Tarancı'nın eserlerine aldığı ya da almadığı tüm şiirlerin altında, ilk yayımlandıkları yerin adını ve tarihini belirttim. (Böylece, şairini evrim çizgisini izlemenin kolaylaşacağını sanıyorum) diye belirttiği yöntemi nedeniyle de, **"madem ki Vakit Akşam"** ve **"İnsan Hıçkırıkları"** şiirlerinin ilk yayımlandıkları dergiler ve yayım tarihleri belirtilmeli. Kitapta bu iki şiir için, Uyguner'in yazısıyla ortaya çıkan bu bilgiler yok. Uyguner'in **"Durgun Deniz"** adıyla bulduğu ve kitapta **"Peyzaj"** şiirinin II. bölümü olarak yayımlanan şiir, diğer bölümlerle birlikte, ilk olarak Varlık, 1.8.1943'te yayımlanmış olarak gözüküyor. Oysa, Uyguner'in saptamasına göre, Varlık'tan bir ay önce, aynı yıl, Millet'te yayımlanmış.

Cahit Sıtkı'nın Ziya Osman Saba'ya 1943 yılında, Ilıca'dan yazdığı mektuplardan, dört bölümlük **"Peyzaj"** şiirinin bölümlerini değişik aylarda, Peyzaj'daki bölüm numaraları sırasına göre, **Peyzaj I, DurgunDeniz, Bahar Geceleri, Karanlıkta** başlıklarıyla tek tek şiirler olarak yazdığını öğreniyoruz. Bunları daha sonra, 1.8.1943 tarihli Varlık'ta tek bir şiirin bölümleri olarak bir arada yayımlamıştır. Cahit Sıtkı, Saba'ya 12.2.1943 tarihli mektubunda şöyle der: "Ankara'da Gerçek Yolu diye bir mecmua çıkmaya başlamış. Osman Attilâ şiir istemişti. "Durgun Deniz"i yolladım!" Gerçek Yolu yayımlanmış mıydı? Bilmiyorum. Elimdeki kaynaklarda bulamadım, ancak **Osman Attilâ** da Millet'de yer almakta. "Durgun Deniz" dolayısıyla Millet'de yayımlanmış olsa gerek. (Burada belirtmek isterim, Uyguner'in yazısında "1942-1943 yıllarında yayımlanan" dediği Millet dergisi, Şükran Kurdakul'un sözlüğünde Mayıs 1942-Nisan 1944 tarihleri arasında yayımlanmış olarak **gözükmekte** Doğru olan da Kurdakul'un verdiği tarihler.)

Son olarak şunu da belirtmek isterim ki, Cahit Sıtkı'nın dergilerde yayımlanan şiirlerinin, A.Bezirci derlemesinde yayımlanışları arasında görülen sözcüklerdeki ve noktalama imlerindeki küçük değişiklikler, şairin şiirlerini kitaplaştırırken kendi yaptığı değişikliklerdir. Birçok şairde gördüğüm gibi Cahit Sıtkı'da, yayımlanmış şiirleri üzerinde bile sonradan kimi değişiklikler yapmaktan kaçınmamıştır. Bunu, Saba'ya mektuplarının birçoğunda belirtmiştir de.

Muzaffer Uyguner, biçeminde açıkça beliren 'alçakgönüllü' tavrıyla dikkate sunmuştur saptamalarını. Sonuçta, Tarancı'nın şiirleri toplamına **"Her Günkü Özleyiş"** ve **"Bereket Versin"** de eklenmiştir artık. Tarancı'nın ve daha birçok şairin dergilerde bulunmayı bekleyen daha ne çok şiir vardır kimbilir! Ve bu ünlem bir uyarıdır yaşamakta/yazmakta olan şairlere: her şair, kendi arşivini eksiksiz tutabilir sanırım. ●

Kaynaklar:
1- Kıyı, Aralık'86, Sayı:9
2- Cahit Sıtkı Tarancı, Bütün Şiirleri, Der. Asım Bezirci, Can Y. 2. Basım, 1983
3- Ziya'ya Mektuplar, Cahit Sıtkı Tarancı, Varlık Y., 1957/İst.
4- Şiirler ve Yazarlar Sözlüğü, Şükran Kurdakul, Cem Y.1985/İst.

UMUTSUZ SEVİDE GÜNIŞIĞI

Hangi ç ğ denesem
Yitiyor günş ğ
H ç nk değil
Yüreğin çavlanı

Şarkılarla aranan sevgili
İçimize seslenen büyü
Olmazı değil
Hasreti gizleyen susuş

Koparılmış gülleri sayıklad
Uykularında çocuklar

Elleri değil
Yüreği istiyorum
Gözlerde ışıyan öyküsü yaşamın

Kederi örgüleyen evrenin sesi
Hiç bir yerde değil.

M.Özer CİRAVOĞLU

DESEN: Saldıran ÖZMEN

ERİYEN ZAMANIN ŞİİRİ

-Raif Özben'e-

Anıların esrik sıcaklığından bunalmış
Yaralı yüreğimi sorma ey sevginin şairi
Yorgunluğumuzu sor gecekörü sokaklardan taşıdığımız
Balyozla yazılan sözleri sorma hiç...

Buğday başaklarına uzanan çocukluğumu sorma
Bahçelerin saklambaç yalnızlığında büyümedi
Gençliğimizi sor... Taşbinanın ötesi Kanita
Kitaplarda büyüttüğümüz gençliğimizi...

Kabaran hıçkırıkları sor bana
Boğazımıza takılı çığlıkları...
Yanık kokusu dudaklardan
Karanlığa boşalan türkülerden haber ver...

Bu. yağmurların getirdiği ıslak kaldırımlar...
Ürkek bakışlarımız işte... Bir dansın utangaçlığı
Eriyen zamandan bir bunlar kaldı
Bir de evlere koşuşan çılgınlığımız...

Gözlerime otur... Eriyen zamanın şiirini yazayım sana
Yokluğunu anımsa denize açılan sokakların
Delişmen yüreğini koy avuçlarına
"Sevginin Aktığı Yer"i anımsa vazortasında...

Bir Attilâ İlhan şiiri miydi saçlarınla taradığın...
"Azimeli Temmuz Bildirisi"nde mi büyüdü bu sevgiler
Ezberlediğin şiirleri oku gözlerinle
Ey "Kaşları çatık mavi" ye benzeyen.

Karanlığı yudumlayan gündüzlere bir bak
Ölümün sözleştiği açelyalı günleri anımsa
Günboyu ayrık otların ortasında durmak ne kötü
Düşlemek ne iyi uzun bir bekleyisi gecelerde.

Soğuk bir güz gecesine uzanan ellerimizde
Ne kaldı hayattan getirdiğimiz
Boşluğa dikilen yitik anılar merdivenine
Meme ağrılarına uzanan çocuk ağlamaları

Gözlere ekilen ince hüzün türküleri
Hangi tarlanın ekini bir düşün.
Değirmenler döndü durmadan... Acılar öğütüldü
Sevgi yumağını çöz... Suları akıt

Candeğirmenimi döndürdü gözyaşları
Bir gülü ağlıyorum şimdi...
Bir şiire ölüyorum.

NURİ AKSAKAL

ÖMER KAYAOĞLU VE ŞİİRİ

ETEM ÜTÜK

Ömer Kayaoğlu, asker kökenli şairlerimizdendir. 1916 yılında Trabzon'un Maçka ilçesine bağlı Örnekalan Köyünde doğdu. 1937'de Kuleli Askerî Lisesi'ni, 1939'da Kara Harbokulu'nu bitirdi. Topçu teğmeni olarak orduya katıldı. Elazığ'daki 469. Topçu Tabur K.lığından yarbay olarak kendi isteği ile emekliye ayrıldı (1962). Halen İstanbul'da baba mesleği olan bakırcılıkla uğraşmaktadır. Üç çocuk babasıdır.

Kayaoğlu'nun şiirleri Doğuş, Yücel, İstanbul, Yirminci Asır, Kemalizm, Çağrı, Yeni Fırat, Ajans-Türk, Halay, İnanç, Türk Folkloru, Ekin, Karınca dergileriyle Varlık yıllıklarında, Yugoslavya'da Türkçe olarak çıkan gazete ve dergilerde yayımlanmış ve de yayımlanmaktadır. Ayrıca ilkokul Türkçe ders kitaplarına da girmiş şiirleri vardır.

Bir Avuç Köpük (1936), Kabuk (1962) adlı şiir kitaplarından sonra 1935-1979 yılları arasında yazdıklarından yaptığı seçmelerden oluşan "Şah Katı Düşleri"(1), 136 sayfa, birinci hamur kâğıda basılmış olup şu bölümleri içermektedir: Şah Katı Düşleri (23 şiir), İnsanlık Üstüne (18 şiir), Asker Ocağı (11 şiir), Benim Memleketim (30 şiir).

Öndeyiş niteliğindeki kitabın ilk şiiri "Gidenler" bu bölümlerin dışında tutulmuştur.

Kayaoğlu'nun şiirlerini bir kez okuyup geçemezsiniz. Üstünde düşünürsünüz. Çünkü o, düşüncenin şiirini yazar.

"Şahı açıl demeyince
Açılana el mi derim
Tanrı'dan gayrı huzurda
Bükülene bel mi derim"
(Şah Katı Düşleri s.12)

Bu dizelerde Pir Sultan'ın gür sesini, mertliğini buluyoruz. Şu dizelerde de Yunus'un sıcaklığını, içtenliğini duymuyor muyuz:

"Od düştü gönül eline
Döne geldim, yana geldim.
Ya aşık deyip güzeline
"İyi"ne, "Doğru"na geldim."

Yukarıdaki dörtlükle başlayan şiir, şu dörtlükle bitiyor:

"Ben bir ulu şaha kulum,
Konya'da tükenir yolum.
KAYAOĞLU nam yoksulum
Bas beni bağrına geldim."
(Şah Katı Düşleri S.17)

Yollar Konya'da tükendiğine göre, kul olunan şahın da Mevlâna olduğu açıkça ortaya çıkıyor.

Halk ozanlarımızın bir özelliği de taşlama türünde güzel örnekler vermiş olmalarıdır. Bunlar, bilgisiz oldukları halde kendilerini bilgili göstermek isteyenleri, herkese tepeden bakanlarıbağışlamamışlar, onları taşlamaktan geri durmamışlardır. Güzel ve ince bir taşlama örneğini Kayaoğlu'nun şu dizelerinde de görüyoruz:

"Bir gafil usta sayılmış
Kilim dokur ek'i bilmez
Dönüp kervanbaşı olsa
Taşıdığı yükü bilmez."

"Gönlü kardan ak olmayan
Bellediği hak olmayan
"Yunus"a çırak olmayan
Bilgin olsa "Tek"i bilmez"
(Şah Katı Düşleri s.18)

Asker ocağı bölümünde askerlik, ordu, mehmetçik, kahramanlık üstüne yazılmış güzel şiirler var:

Kuleli Askerî Lisesi'nden Harbokulu'na giden gençlerin temiz duygularını şu dizeler ne içtenlikle dile getiriyor:

"Devrimlerin türküsü kondu
dudağımıza
Sonra bir külçe güneş düştü
kucağımıza
Yollarını gösterdi.
Erenlerle görüştük,
Erenler öğüt verdi.
Bir ateşten ip gibi akan yollara
düştük
Düştük aydın yollara.
Sana ulaştık işte ver elini
Ankara!"
(Şah Katı Düşleri s.76)

Ömer Kayaoğlu, bir küçük okuruna kitaplarını imzalıyor.

Buradaki devrimler elbetteki Atatürk devrimleridir. Çünkü genç subaylar Atatürk devrim ve ilkelerine bağlı olarak yetiştirilmektedirler.

Kitabın son bölümü "Benim Memleketim" adını taşıyor. Burada Karadeniz, Keban, Erzurum, Antalya gibi yurt köşeleri için yazılmış güzellemeler yer almış bulunmaktadır. Bu bölümün ilk şiiri olan "Doğu Karadeniz" şu dizelerle başlıyor:

"Ne çabdır ne de funda
Coşmuş bir yeşil yığında
Gel Doğu Karadeniz'e
Gör cenneti sağlığında."
(Şah Katı Düşleri s.81)

Ozanımız Karadenizli olduğu için abartıyor sanılmasın. Burası gerçekten bir cennet gibidir. Gerçi ben Doğu Karadeniz kıyılarını görmedim. Ancak, Batı Karadeniz'i, Şile, Zonguldak, Bartın, Amasra kıyılarını gördüm. Buna göre söylüyorum ki, buraları gerçekten bir cennete benzer. Mavi ile yeşil kucak kucağadır.

Ozanımız doğum yeri olan Maçka'yı anlatan şiire şu dörtlükle başlıyor:

"Yazmadın mı bir yazı
Ömer Maçka'ya Maçka'ya?
Bu sitem ince bir sızı
Siner Maçka'ya Maçka'ya."

Şu dörtlükle son buluyor:

"Kayaoğlu garip kişi
Dolanır Siirt'i Muş'u.
Kısmet ise bir yaz başı
Döner Maçka'ya Maçka'ya."
(Şah Katı Düşleri s.95)

Kitap baştan başa bu güzel, güzel olduğu denli içten duyuşları dile getiren şiirlerle dolu.

Kayaoğlu'nun 1986 yılında iki şiir kitabı birden yayımlandı. Bunlardan biri "Ozanca" (2), ikincisiyse "Trabzonlu Kemençe (3)"

Ozanca, 62 sayfa olup 21 şiir bulunmaktadır. Folklor Araştırmaları Kurumu'nca yayınlanan kitapba, Kurum Başkanı İrfan Ünver Nasrattınoğlu'nun yazdığı önsözden sonra, Hayrettın Ivgin'in de bir değerlendirme yazısı yeralmış bulunmaktadır

Nasrattınoğlu önsözünde şöyle demektedir "Ömer Kayaoğlu âşık değildir, ama, âşık tarzı yazdığı birçok şiiri vardır. Esasen, kimi aydınlarımızın bu türde son derece değerli eserler verdikleri bilinmektedir." (Ozanca s.8)

Şimdi şu dörtlüğü birlikte okuyalım:

"Gurbetin düşmüşüm hayın
yerine
Su bulanık aşım bir yal'a kaldı
Şikâyet etsem mi felekten yine
Çoluk çocuğum ne hala kaldı"
(Ozanca, s.28)

Burada "hain" sözcüğünü "hayın", "hâl" sözcüğünü "hal" olarak kullanmakla deyişlerine halkça bir anlam kazandırmaktadır.

"Trabzonlu Kemençeden" Ömer Kayaoğlu'nun beşinci şiir kitabıdır. Yüz gramlık birinci hamur kâğıda basılan 88 sayfalık kitapta 46 şiir vardır. Bunlardan birkaçını daha önce yayınlamış olan kitaplarında da okuduk. Ancak konuları gereği olarak buraya da alınmış olduğu anlaşılıyor.

İsmet Zeki Eyüboğlu, yapıttaki şiirlerin genel bir değerlendirmesini yaptığı "Türkünün Şiiri" başlıklı yazısına şöyle başlıyor:

"Karadeniz uşağıyım ben, şiiri türküye, türküyü şiire dönüştüğünde severim. Bir de kemençe girdi mi araya, türkü-şiir-kemençe elele verdi mi bambaşka dünya, bambaşka bir duygu ortamı çıkar ortaya. Bu duygularla okudum sevgili köylüm, Maçkalım, ağabeyim Ömer Kayaoğlu'nun "Trabzonlu Kemençeden" başlığı altında toplanan şiir-türkülerini." (Trabzonlu Kemençeden, s.5)

Sayın Eyüboğlu'nun da belirttiği gibi, Kayaoğlu bu kitabında doğum yeri olan Maçka ve Trabzonla ilgili şiirlerini toplamış bulunuyor. Daha çok da halk ozanları gibi şiirleri, türkü ve mani sıcaklığı vermekte, okuyanın içini ısıtıvermektedir. Eyüboğlu bunlara "türkü-şiir" adını veriyor.

Kitap üç bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde 31, "Anılarda" başlığını taşıyan ikinci bölümde II şiir yer almakta, "Maçka Türkülerinden Esinlenerek" başlıklı üçüncü bölümdeyse "mani" türünde 39 dörtlük bulunmaktadır.

"Benim memleketim" başlıklı şiirin ilk dizeleri şöyle:

"Selâm olsun yiğitlerin
yurduna
Göklere uzanmış Tanrı ardına
Yavu olmuş geyiğine kurduna

O ağaç turfanı o dağ o orman
Gözlerde ışıktır dizlerde
derman"
(Trabzonlu Kemençeden, s.26)

Kemençeyi anlatan, kemerçeye seslenen o güzelim deyişlerinden birine de şu dizelerle başlıyor:

"Dinleyin ağalar dinleyin beyler
Bu kemençe ne konuşur ne
söyler
Sesinde titreşim yaylalar köyler

Seslenen ihtiyara çocuğa gence
Dağlar taşlar sana vurgun
kemençe"
(Trabzonlu Kemençeden s.32)

Bu kitabının bir özelliği de, Karadeniz yöresini simgeleyen renkli resimlerle süslenmiş olmasıdır.

Kayaoğlu, halk ozanları gibi yazdıklarında hece ölçüsünü kullanmış, koşma, mani türünde ürünler vermiştir. Böyle olmasına karşın, ölçüsüz şiirler de yazmıştır. Bunların da uyaktan ayrılığı pek görülmez. Dili açıktır, temizdir. Bu nitelikleriyle Ömer Kayaoğlu'nun şiiri kolayca okunur, kolayca belleklerde kalır. ●

---

(1) **Şah Katı Düşleri**, Şiirler, İstanbul 1982. İsteme adresi: Çadırcılar No:24 Beyazıt-İstanbul
(2) **Ozanca Deyişler**, İstanbul, Ocak 1986, Folklor Araştırmaları Kurumu Yayınları: 15
(3) **Trabzonlu Kemençeden**, Anadolu Sanat Yayınları, İstanbul 1986.

Öykü

DOKUZUNCU UMUT

Muzaffer GÜNDOĞAR

Mart ayı Şubat'tan da beter soğuklarla gelmişti.

Yarımyanıç Fikri, eşi ve çocuklarıyla, tezekle ısınan evlerinde o akşam, sıcak tarhana çorbasıyla doyunmuşlar, şükretmişlerdi hallerine. Büyük kızlar sofrayı kaldırıp, gaz lambasının ışığında-el emeği göznuru oya ve nakışa; küçüklerse coşkuyla, tatlı bir oyuna dalmışlardı: "El el üstünde kimin eli var?" Karısı Güllü, iğne iplik ve makasla bebe giysisi üzerindeyken; kendisi kara bir düşlemede, kaçak bir tütün dolayıp yaktı ivedice. Bir iki acı soluk alıp verdikten sonra:

"Böylesi de görülmemiştir," dedi.

Anlamamışça başını kaldırıp baktı karısı.

"Görülmeyen ne ki?" diye sordu.

"Şu fırtınayı diyorum canım. Böylesine kış yaşamamıştık şimdiye kadar. Bir haftadır göz açtırmıyor mübarek."

"Benim korkum çocuklardan," dedi karısı. "Ya hasta oluverirlerse?... Zaten ikisi yeni sıyırdı yakasını hastalıktan."

"Sorma..." dedi Fikri, Tezeğin de eli kulağında, n'edeceksek?"

"Hiç hükmü olmuyor ki mübareğin. Kar gibi eriyor."

"Sırf bizim buralarda değilmiş bu kış. Bütün yurtta varmış."

"Nerden biliyon ki?"

"Bugün öğle haberlerinde Kahveci Durmuş'un radyosu söyledi."

"Yaaa!.. Başka neler söyledi?"

"Bazı yerlerde ulaşım kesilmiş, yollar da kapanmış. Hatta bazı okullar, bir haftalığına soğuk tatiline girmiş."

"O da birşey mi sanki. Bizim köyün okulu hepten tatil ya."

"Bizimki soğuktan değil ya. İstanbullu yedek subay öğretmen gitmeseydi; tatil olmaz, kapanmazdı okulumuz. Şehir çocuğu bir ay dayanabildi köye."

"Yerine öğretmen de göndermediler."

Çocuklardan birisi ağlamaya durdu.

"Baba, abam saçımı yoluyor!.."

"Uslu durun ulan!" diye azarladı diğerlerini.

Sonra karısına dönerek:

"Havalar böyle giderse işimiz hepten ayaz!" dedi.

"Allah şu sekiz sabimizin yüzüne baksın," dedi karısı.

Fikri, çocuklarının üzerinde tek tek gezdirdi bakışlarını. Araları birer ikişer yaş olan kızlarının... Sonra karnı burnunda olan karısına baktı. Dokuzuncu yolcularının da gelmesi yakındı. Bugün yarın bir ağıt daha eklenirdi diğerlerine. "Bu dokuzuncu umudumuz bari erkek olsaydı!" diye geçirdi içinden.

"Şu pancar parasını da tam zamanında alıp geldin kasabadan," dedi karısı. "Aldın da düzdün evimizin eksiğini gediğini. Çoluk çocuğu da sevindirdin bir güzelce. Yoksa perişandı halimiz."

"Borç da gırtlağa çıkmıştı," dedi Fikri. "Şükür onları da ödedik."

"Geçen hafta da böyle olsaydı havalar, kalırdı pancar parası. İnsan komşuya gidemiyor ki bu havada, dört beş saatlik kasabaya gidebilsin.."

"Gitmek ne mümkün. Bırak kurda kuşa yem olmayı, insan yüz adımda donar kalır bu ayazda."

"Allah esirgesin!" dedi karısı.

Bir ara dışardaki fırtına azıttı iyice. Camlar şangırdamaya durdu uğultudan. Çocuklar bile seslerini kesmişler, kulak vermişlerdi dışarıya.

"Allah darda kalmışlara yardım etsin." dedi Fikri.

"Öyle," dedi karısı. "Biz yine çoluk çocuğumuzla dört duvar arasında, sıcak evimizde bir aradayız. Aç değiliz, açıkta değiliz. Şükretmeliyiz halimi..."

Sözünü tamamlayamadı, düşüverdi ellerindekileri. Peşinden de kıvranarak, acıyla inledi:

"Vay anaaaamm!.."

Bu ani inlemeyle herkes kalakalmıştı işinin üzerinde. Küçükler bile hoyratça dönüp baktılar. N'oluyordu ki analarına?

"Yoksam.." dedi Fikri heyecanla.

"Herhalde bebe sancısı olmalı," dedi Güllü. "Vakti saati geldi mi ne?"

Telaşla tuttu karısının ellerinden, bakıştılar gözgöze. İkisinin de gözlerindeki anlam ve kafalarındaki düşünce aynıydı: "İnşallah, bu seferki erkektir!.."

Bir sancıyla daha sarsıldı Güllü. "Uy anam!" diye inledi yeniden. Sonra ter içinde, dönerek kocasına:

"Gün boyu yoklayıp durduydu inceden inceden!"

Sonra ellerini açıp, geceler boyu yaptığı yalvarışlarını yineledi.

"Ey adı güzel Allahım!" dedi. Bu sefer olsun bir erkek bebe ver bize. Yok mu gölünde? Ayıpsız, kusursuz bir erkek bebe Allahım!.. Bu dokuzuncu umudumuz da olsun güldür yüzümüzü, ver muradımızı!.."

Göz göze geldiler yeniden. Fikri umutla gülümsedi. İçinde birşeylerin eksikliği ve ezikliğiyle yutkundu, birşeyler söylemek istedi karısına. Toparlayamadı sözcükleri. Bir yumruk tıkanmıştı sanki boğazına.

Sonra toparlayarak kendisini:

"Hadi koş" dedi büyük kızına, ondördündeki Satı'sına. Koş Hayriş Ebe'ye, 'Sancısı var anamın' de. Bir solukta al gel kardeşinle!.."

"Şimdi!" diyen kızlar, fırladılar evden.

Çok sürmedi, Hayriş Ebe evdeydi.

"Akşamınız hayrola, Fikri oğlum, güllü gelinim."

"Sağolasınız Hayriş hala, buyurun."

"Şöyle geçin, sobaya yakın oturun."

"Bu ne kışıymış uşak! Dondum valla. Bu yaşın sahibiyim de görmedim böylesini daha!.. Yakacakların da eli kulakta..."

"Sorma hala," dedi Fikri. "Bizim de öyle. Sonu n'olacaksa?"

"Hayrolur inşallah. Mart dokuzlarını çıkarsaydık, kışın belini kırdık belle."

Güllü inleyerek kıvrandı yeniden:

"Uy anam, öldüm Allahım!.."

"Sancın yoğun herhalde Güllü gelinim?"

"Böylesini hiç çekmedim Halam!"

"Sen dışarı çık Fikri, ben bir bakayım."

İlk kez baba olacakların heyecanı ve telaşıyla aralığa çıktı Fikri . Oradaki beş numaralık gazlambasını yaktı. Sonra, unu tükenmiş boş çuvallardan birisinin üzerine çökerek, bir sigara doladı ivediyle. Dışarıda fırtına azıtmıştı iyice. Kapı aralığından içeriye kar tozutuyordu. İçeriden karısının acı bir çığlığı, bir yalım gibi daladı geçti yüreğini. Kalktı, doğuştan sakat bacağıyla aksayarak gezinmeye durdu. Çok sürmedi, kapıdan Hayriş Ebe göründü.

"Gel Fikri," dedi. İçeri girdiler. "Bak oğlum. Çocukları al, bize götür; bizde kalsınlar. Burada kalıp da perişan olmasınlar. Ağrısı yoğun Güllü'nün, fazla sürmez doğumu. İnşallah bu sefer erkektir, kesme umudunu."

"İnşallah!.." dedi Fikri.

"Yalnız, Satı kalsın burada. Yardımcı olur bize arada. Ha, bir de dönüşte Zeliş kadına da haber veriver!.."

"Olur hala!" dedi.

Küçüklerden ikisini sarıp sarmalayıp kucağına aldı. Sonra da bir garip duyguyla karısıyla gözgöze bakakaldı.

"Hadi Fikri! dedi Hayriş Ebe. "Oyalanmayın. İlk kez doğum yapmıyor ya karın. Telaşını gören de bir şey var beller. Gönlünü ferah tut, Allaha yalvar!"

Utandı Fikri.

"Heyecanımı hoş gör hala! dedi. Önce Allah'a, sonra da sana emanet Güllü!.."

Aldı çocukları çıktı dışarıya. Karıştılar fırtınayla sarmaş dolaş olmuş geceye.

Çocukları götürmüş, Zeliş kadın da gelmişti. Dışarda evin önünde, elleri ceplerinde gezinmeye durdu bir zaman. Hava dayanılır gibi değildi. Bir sıkıştırıcıydı sanki yüreği. Soluğu kesilecekleyin bunalıyor, zaman yürümek bilmiyordu bir türlü. Çeneleri uyumlu bir çatılamadaydı. İçeridekilerin sesleri geliyordu. Kulak verdi pencereye. İnliyordu karısı.

"Öldüm Allahım!.."

"Sabırlı ol Güllü gelinim!.."

"Hadi biraz gayret bacım!.."

"Salma kendini ceylan gözlüm!.."

"Uy anam, öldüm Allahım öldüm off!.."

"Af de yavrum, af de!.."

Dayanamadı, başı döndü. Koşarcasına girdi ahıra. Sıcaktı içerisi. Sesler binlerce kez çoğalarak yankılanıyordu beyninde. Bilinmez birşeylere, öldürecekleyin öfke duyuyordu. Kime, niçin, neden? Ayırdında değildi. Öfkesini almak için durmadan sigaraya yükleniyordu. Birden hiç kağıt kalmadığını anımsadı. Evde unutmuştu makasladığı kağıtları. İç cebine el attı. Tek bir kağıt kalmıştı. Kalındı ama, olsundu. Yarısını da sonra içerdi. Yırttı ortasından ikiye. Tekini iç cebine koyup, kalanına da tütün doldurarak yuvak yaptı. Isladı kıyısını ama, olup edip yapıştıramadı. Titremeye başlamıştı eli ayağı. Endişe mi, heyecan mı, korku mu; bir türlü kestiremiyordu, duygularını. Herhalde hepsinin harmanlanmış durumuydu. Boğazı mı kurumuştu, tükrüğü mü kalmamıştı, bilemiyordu. Sonra parmaklarıyla tutarak yaktı. Peşpeşe çekti dumanını içine. Zehir zıkkım acı bir öksürüğe durdu. Ciğerleri sökülecekleyin, gözleri yuvasından dışarı fırlayacaklayın öksürdü. Öksürdü. Yaşlar yürümüştü gözlerinden.

Karmakarışık düşüncelerin basıncı altındaydı beyni. Toparlamaya çalıştı düşüncelerini. Bir yön verdi istekleri doğrultusunda. Olmasını istediği biçimde. Kızı bağıracaktı az sonra:

"Müjde babacığım! Duyuyor musun beni?" diyecekti. "Kurtuldu anam. Nur topu gibi bir erkek kardeşim oldu! Altın perçemlimiz geldi!.." Karanlığa karşı gülümsedi. "Hiç kimse," dedi. "Bundan böyle bana 'erkek adamın erkek evladı olur' diyemeyecek. Eğlenmeyecek benimle. Ne haber ulan kavat dürzüler!.. Sen ulan Kuru Mıstık!.. Sen Azman Aziz! Sen Solugan Hamdi! Beğenmediğiniz, yarımyanıç diye horladığınız, küçük gördüğünüz Fikri'nin de oğlu olur muymuş ha! Görün siz itoğlu itler!" Öfkesini bir tükrük olarak suratlarına savurur gibi savurdu karanlığa. Keyiflendi kendince. Yeniden küfretti öfke yüklü olduklarına. "Zengin olacak mışım kızlar sayesinde. Biraz daha gayret edersem kurtulacak mışım fukaralıktan. Ben eve sıra sıra kız dizer mişim, öyle mi?.. İt soyluları, zevkedin siz!.. Hepinizin de..." Ağız dolusu küfretti.

Biten sigarasını atıp çıktı dışarıya. Fırtına daha da azıtmış gibi geldi ona. Anlaşılmaz sesler taşıyordu evden geceye. Ayazla sarmaş dolaş dolup yakıyorlardı biryerlerini. Elleri ceplerinde, başı omuzlarına gömülü, biraz daha küçülmüş ve yitmiş bedeniyle ayaza meydan okurcasına gezinmeye durdu. Gezindikçe karlar hışırdıyor, buzlar çatırdıyordu ayakları altında. Eski yalın giysileri içinde bedeni titredi ayazdan. Dayanamadı, yeniden ahıra yönlendi. İçeri girip sıkıca örttü kapıyı.

Alev gibi çaldı yüzünü içerinin havası. Bir çift öküzü, bir ineği, bir de eşeği vardı. Dört beş de davar... Hepsi o kadar. Hayvanlardan birisi uzun uzun işedi. Bacaklarına değin sıçradığını duyumsadı hayvanın sidiğinin. Düşünmedi bile hangisidir? Çarpıyordu durmamacasına. Titriyordu hâlâ. Uyumlu bir çatılamadaydı çeneleri. Isınamıyordu.

Usuna yine sigara düştü. Kalan tek kağıt parçasını çıkararak tütün doldurdu. Yapıştıramadı kıyısını yine. Parmaklarıyla tutup yaktı. Derinden acı bir soluk alıp verdi emer gibi. Düşlemeye durdu yeniden. "Yaşım gelmiş kırka" dedi. Kaç yıl daha tutar elimiz ayağımız; bilinmez. Kızları yuvadan uçurunca, kim bakar bize kocalığımızda? Kim verir bir lokma ekmeği, bir yudum suyu? Kim tüttürür ocağımızı, kim sürdürür soyumuzu? Ölünce de kim omuz verir salımıza, kim rahmet olur ruhumuza, oğuldan gayri!.. Ey Allahım! Duy bizim feryadımızı da bir erkek evlat ver bize n'olursun." Sonra karısı karşısındaymışcasına onunla konuşmaya durdu. "Hadi ulan avrat!" dedi. "Ak et şu yüzümü dosta düşmana karşı. Göreyim seni! Bu sefer olsun bir oğlan doğur bana! Yiğit olsun benim oğlum, civan olsun. Adını, adını da Murat koyalım. Kaç yıldır beklediğimiz, bir türlü gelmeyen muradımız çünkü. Felek bana doğmadan vurmuş zati. Vurmuş emme kötü vurmuş. Neyse, oğlumuz sağlam olur, civan olur, yiğit olur!.. Görsünler Yarımyanıç'ın oğlunu.

Bir büyüdü mü, bak sen, sen artık. Tüm köyün kızları can atmıyorlar mı Murat'ıma varmak için!.." Neşelenmiş, sesini de yükseltmişti iyice. Karısıyla söyleşiyordu sanki. "Vallaha da billaha da Güllü avradım, havalar kırılır kırılmaz, iste gözümden! İlk işim bir oda ekletmek olacak odaya bitişik. Şöyle istediğin düzende. Kaç yıldır çocuklarla birlikte tek göz odada tıkışıp kalarak rezil kepaze olduğumuz yetti gayri. Dilediğin gibi daya, döşe. Biz yeni odamızda kalırız, çocuklar eskisinde..." İçi bir hoş oldu. Acı bir soluk daha alıp verdi sigarasından. "Sana da az eziyet, az kötülük yapmadım lakin bu kızlar yüzünden. Avratların hasısın, meleğisin. Bulunmaz senin gibisi dünya yüzünde. Emme, gözü kör olsun feleğin. Ne zaman iki iyiliği bir arada veriyor ki? Odanın parasını bile ayırdım pancar parasından. Sana mahsus söylemedim. Birden sevindirmek istedim seni. Bahçenin kıyısındaki kavaklar epeyce yetişti. Onlar görür işimizi. Biraz da çamurdan kerpiç döktüm mü, tamam... Hemen yaptırıyorum odayı. Ayırdım vallaha kapı pencere parasını, pancar parasından. Cebimde saklıyorum parayı, iç cebimde. Hem de beşyüzlük kâğıt para..."

Duraksadı birden. Cız etti yüreği. Ceketinin iç cebine koymuştu parayı. Hemen el attı cebine. Yoktu kağıt para. Sonra deli gibi aranmaya durdu. Yok, yoktu para. Usuna gelen kötü olasılıkları kovmaya çalıştıysa da, boşuna. Kaynar bir kazan suyun altında kalmışcasına tere kesti tüm bedeni. Yeniden arandı tüm ceplerini. Yoktu para. Ağzındaki sigarayı çekmesiyle kalanına, çakmağın ışığında bakması bir oldu. Ne yapıp edeceğini bilemedi bir zaman. İçmişti beşyüzlüğü sigara niyetine. Söndürdü çakmağını, attı kalanını yere. Başı mı, yoksa bulunduğu yer mi dönüyordu, ayırdında değildi. Düşmemek için sıkıca verdi sırtını duvara.

Bir ses mi geliyordu ne? Toparladı kendisini, gerçeğe dönmeye çalıştı. Nerde bulunduğunun bilincine vardı: Ahırdaydı! Karısı da doğum yapıyordu. Karanlıkta yekindi kapıya doğru. Suratının ortasına uluorta inen bir darbeyle yığılıverdi direğin dibine. Suratı onun değildi sanki. Ellerini yüzüne kapadı. Oluk gibi kan yürümüştü ağzından burnundan dışarıya. Tek elinden destek alarak zorlukla dikilmeye çalıştı ayakları üzerine. Dengesini buldu. Ortadaki direğe toslamıştı. El yordamıyla kapıyı bulup çıktı dışarıya.

Kızıydı bağıran.

"Babam! Kurbanlar olduğum babam, nerdesin? Ses versene sesime babam!.."

Yüzüne çarpan ayazla kendini buldu iyice. Niye ağlıyordu bu kız?..

Söndürülmez yeni bir yangın sardı yüreğini. "Yine mi kız oldu yoksa? Ona mı ağlıyor?.."

Öfkeye, acıya ve korkuya kesti tüm bedeni.

"Ne bağırıyon lan eşşek sıpası!.. Yine mi kız oldu. Olduysa oldu!.."

Kız hıçkırıyor, döğünüyor, yerden yere çalıyordu kendisini.

"Yok babam, yok kurbanlar olduğum babam! Bebemiz erkek oldu emme, anam!.."

Beyni çalışmaz oldu Fikri'nin. Kalan son güç kırıntılarıyla yekindi evden yana. Düşe kalka deli gibi girdi eve.

Güllü, devinimsiz yatıyordu ağlayan erkek bebesinin yanında. Yataktan dışarı yürümüştü kan. Kan gölü içindeydi karısı. Bir noktaya dikiliydi bakışları. Gururla, gülümser gibiydi erkek bebesinin yanında. "Aha erkek bebeğim adamım. Muradım hasıl oldu. Nurtopu gibi bir erkek bebe babası yaptım seni en sonunda!.." der gibiydi. Hayriş Ebe ve Zeliş kadın da başlarını kaldırıp bakamadılar Fikri'ye. Başları önlerinde, bitimsiz bir ağıttaydılar sanki.

Taş kesildi Fikri gördükleriyle. Tümden yitmiş, ufalmış bedeniyle suratından duvara çivilenmişleyin, bir yontu gibi kalakaldı öylece. ●

NAHİT ULVİ AKGÜN ya da AĞAÇLA GÖKYÜZÜ ARASINDA

Raif ÖZBEN

Nahit Ulvi Akgün, aşağı yukarı yarım yüzyıldır şiirle uğraşan bir şair. Zaman bakımından ister istemez saygı uyandıran bir çaba bu. Bu kadar uzun süre şiirle uğraşmak, her gerçek şairin olduğu gibi, onun da özsaygısı ile şiirini özdeşleştirmesinden geliyordur.

Sebep de katılırsa, sekiz şiir kitabı, bu büyük zaman içinde yine de az değildir. Hatta Akgün "velûd" bir şair sayılabilir.

1945'te M.Serpin'le Sebep; 1955'te Birisi (2. baskı 1962); 1960'ta Karanlıkta Bir Ağaç; 1965'te Gerçek Düş (2. baskı 1980); 1966'da Evren Türküsü (2. baskı 1968, 3. baskı 1980); 1971'de Ağaçlar Uyanınca; 1980'de Eksilen Gökyüzü (Evren Türküsü'nün 3., Gerçek Düş'ün 2. baskılarıyla bir arada); 1984'te Güneş Açınca adlı kitapları yayımlanmıştır. Akgün'ün. Bunların yayımlanış tarihlerindeki aralara bakılırsa, genelde şairin aceleci olmayan; ölçülü bir gidişi var; şiirle kesintisiz uğraştığı, gerekli gördüğünde kitaplaştırmaya gittiği söylenebilir.

Son kitaplarındaki listeye Sebep alınmadığına göre, onun şiiri 955'te yayımlanan Birisi'ndeki şiirlerle başlatılabilir.

Birisi'nden Güneş Açınca'ya kadar, Akgün'ün şiirlerinde birtakım ortak karakteristikler görünmektedir.

Ağaçla gökyüzü arasında, zaman zaman geçici bir yaşamın çırpınışlarını, yoksulların, umutsuzların, evren içinde yabancılaşmış insanların kendi yakınmalarıyla dolu türkülerini dile getirse de, açan bir güneşin onun çoğu şiirlerinde parıltısını görmek mümkündür. Yönelimlerini giderek çoğaltıp temalarını çeşitlendiren şairin, şiirsel düzeyde değerlendirmesini yapmak için, bu ortak özelliklerini gözden kaçırmamak gerekir.

Akgün, başlangıçta "ben" den yola çıkar. Bu "ben" gizli ya da açık, onun şiirlerinde sonuna kadar kendisini gösterir. Kimi zaman kendi kendisinin "sen"idir. Ancak, daha Birisi'nde, gelecek günlerin umudundan söz açar ve insanları acıları unutmaya çağırır. Ne ki, özgeci duyguları katı bir benmerkezci duyarlığa bağlıdır.

Karanlıkta Bir Ağaç'ta, hem daha genel bir insan anlayışı, hem özel olarak somut çevrelerinde insanlara yönelişiyle dikkati çeker. Ama, burada da aynı benmerkezci duyarlıktan gelme kardeşlik türküleri vardır.

Garipçiler'de şaşırtmacalı, alaylı, traji-komik öğelerle kendini gösteren yaşama sevinci, Akgün'de şaşırtmacayı ve alayı silikleştiren yeni bir tutumla söyleniyor. Bunu, onun şiiri için özgünleşme yolunda bir adım gibi almak gerekir.

Gerçek Düş'te "evren" sorunu uc gösterir. Burada insanın uyumsuzluğu, geçicilik, daha genelde de, doğa ve yaşama sevgisi gibi temalar görülür. Ancak, toplumsalın değil, ilkelin eşiğindedir. Irmağın dileğince akmasını ister. Düşüncenin bunaltısından kurtulma özlemindedir, ama bunun olanaksızlığını da birçok yerde duyumsar. Herkese ait ortak öykülerden söz etse de gerçek düş, "ne zaman dalsam seni düşünürüm" gibisinden bir düştür. Kitabın sonunda Başaran'ın havasını andıran Deli Hüseyinler Türküsü adlı bir şiir yer alıyor ki, Akgün bundan sonra şiirde populizmi iyiden iyiye ortaya koyacaktır.

Evren Türküsü'nün Gerçek Düş'ten sonra gelmesi doğaldır. Çünkü, buradaki şiirlerin önemli bir bölümü böyle bir türküyü hazırlamaktadır.

Şair, "evren türküsü"ne "insan"la başlarken, genel insanın yerine "biz"i koyarak evrendoğumsal ve evrensel serüvene kendi sevgisiyle katılır ve buna okuyucuyu da katmak ister. Tarihsel gerçekliği de gözardı etmez. Çağlar boyu yabancılaşmalar içinde insan tekinin yalnızlığına kadar iner. Tek dilde, tek öyküde kaypaşmanın özlemini duyurur. Çağdan yakınan acı bir umut türküsü tutturur. İnsanlar bölünmüş, hatta tek tek "ben"ler parçalanmıştır. İnsanın olumsuz yönde birçok çeşitleri vardır. Ona göre bu düzende "eşya bile yadırgar yerini". Düşünce allak bullak olmuş, ilkelle uygar bir sıraya girmiştir. Bir devinim çürümekse, bir devinim filizlenmek ve yeniden yürümektir.

Ağaçlar Uyanınca, dünyanın hareketli bir döneminden izler taşıyor. Coğrafya bütün ülkelere doğru genişleyecekmiş gibi olur. Fakat yine de bizim dertli coğrafyamız, şairin kendine bağlı duyular, bir de Gazi heykeli çevresinde toplumsal yakınmaları da içeren Atatürk teması, bu kitabın içeriksel kaynaklarını oluştururlar.

Eksilen Gökyüzü'nde Akgün, tematik yönden yoğunlaşmıştır. 24 şiirde, onun şimdiye kadarki temalarının tümü değilse bile önemli bir kısmı yansımaktadır. Şair burada, şiirsel anlatımda daha bir yoğunlaşma çabasındadır.

Güneş Açınca, Ağaçlar Uyanınca ve Eksilen Gökyüzü'nden sonra bir aşama değildir. Şairin genel yönelişlerinin tümüyle ilgili ayrıntılar ya da şiirlerle bu kitap, şairini biraz da olumsuz yönde temsil edebilmektedir. En tek sesli örneği de kapak kompozisyonunun üstüne oturtulmuş:

"Günlerdir
Kapalıydı hava
Bir oh çektik
Güneş açınca"

Bir örneği Akgün'ün aydınlığa tutkun geniş soluğu olarak iyiye yormaktan başka elden bir şey gelmiyor.

Çağlar boyunca sömürü, buyruk, yıldırma, kulluk, aydınlanma, direniş kavramları içinde insanlığın özetlenmesi (Çağlar Betiği); ağaçlar, kuşlar, kapıcı çocukları, sayrılar, gelip geçenler, Gazi Heykelinin güvercinleri (İzmir Görünümleri); doğa ve yaşama sevinci (Ay Üstüne Üç Dörtlük, Balkon, Bahçe, Sardunyalar, Ay, Kıyıda, Esrik, Bir Gün, Gün Doğdu vb.); masalsılık (Yunus Balığı ile Hermiyas, Açıl Susam Açıl, Camdaki Çocuk); Adembabalar'dan Ziya Usta'ya popülizm; Gazi Heykelindeki Güvercinler çevresinde Atatürk, toplumsal barış ve mutluluk özlemleri; ve çeşitli şiirlerde kendini gösteren "ben" teması Akgün'ün yönelimlerini giderek çoğalttığını da gösteriyor.

İçeriksel kaynaklarını böylesine zenginleştiren şairin, "Duyularımdan binbir yaprak-insanlara açılan ilk kapım" (1) dediği sözcüklere, şiirsel bileşimin bir sonucu olarak, daha yeni bir içerik yükleme kaygısı gütmediği görülüyor. İmgesel evreni, bu sözcüklerin taşıdığı anlamın dışında yeni bir içeriğe yatkın değildir. İmgeyi yalın anlamla kurmaktan yanadır. Onun sözcükleri, toplumun sözcükleridir. Onun böyle bir tutumu yeğlemesi, başından beri yalın anlatımı benimsemiş olmasına yorumlanabilir.

Bu yalın imgeselliği her şiirinde görmek mümkündür.

1. Bir şey var aramızda
Senin gözlerinde ışıldıyor
Benim dilimin ucunda (2)

2. Senin ellerin beyaz, ince damarlı, güzel (3)

3. Bir ak kâğıt buldu seviden
Senin adını yazdı iri iri (4)

4. İnsanlar süzgün deniz yosunları
Ay derinlerde yanan bir fener (5)

5. Sen direnme gücüm güvenim
Karanlığımda açan aydınlık (6)

6. Süzülen bir martı gökyüzü
Buluttan kanadında yansımalar (7)

7. Konuşurken arada bir susman var ki
Kırmızı sessizliğe benzer güllerdeki (8)

Bu örneklerden ilkinde, sevginin gözlerin ışığında ve dilde görüntülenmesi, dolaylı yalın ve etkili bir anlatımı koyar ortaya. İkincide fotoğrafça bir görüntüleme var. Üçüncüde, kişileştirilen "ay"ın şairin duyarlı bir ânına dönüşmesi anlatılıyor. Dördüncüde, henüz yetileri gelişmemiş ilkel insanın bir tür doğa fetüsündeki insanlaşmamış evresi için bir benzetme ilişkisi vardır. Kaosun ya da suyun derinliğindeki ay da fenere benzetilmiştir. Beşincide "mazmun" derecesinde klasikleşmiş bir anlatım kullanılmıştır. Altıncıda gökyüzüne ait benzetme, özellikle ikinci dizeyle hayli derinleşiyor ve yoğun bir şiirsellik kazanıyor. Son örnekteki "kırmızı sessizlik", anlamını güllerin doğal sessizliğinden alıyor.

Görüldüğü gibi, yedi kitabından sırayla alınan bu örneklerde, genelde yalınlık ağır basıyor. İmgeler, herkesin anlamına ulaşabileceği sözcük ve öbeklerden oluşuyor. Yahya Kemal Beyatlı'nın "berrak dil" anlayışını andıran bir tutumdur bu. Ancak, iki şairin şiir anlayışları arasında bunun dışında bir ilişki kurmak güçtür. Şunu belirtmeli ki Akgün, bu tutumuyla, örneklerde de izlenebileceği gibi, şiirsel olanla sıradan olanın eşiğinde zaman zaman gidip geliyor.

Akgün, başından beri kendine özgü bir ritim sürdürüyor. Dizelerin bitiminde görülen durak yerleri, dizelerin kendi içinde de ayrıca bölünmeleri, bir tür özgür duraklama yaratıyor onun şiirlerinde. Bu özellik, noktalama kullanmayan her şairde görülse bile, yinelemeleri, dizelerde çoğun tamamlanan sözdiziminin sıralı ya da bağlı tümceler biçiminde birbirini ardarda izlemesi, uyakları ve dize kümelenişleriyle Akgün'ün kendine özgü bir söylem noktalaması ve giderek bir ritim yarattığı görülüyor. Dizelerin çok uzadığı, çoğun dörtlü kümelenişlerin değiştiği şiirlerde bile bu ritmin izleri vardır.

Temalarını giderek çeşitlendiren şairin, dize kümelenişi, uyak örgüsü, ritim, yineleme gibi yönlerden, özellikle 1971'de yayımladığı Ağaçlar Uyanınca'daki şiirlerle birlikte, Halk şiirinin klâsikleşmiş ölçülerine başvurduğu da görülüyor. O yılların genel eğilimiyle ilişkisi kurulsun kurulmasın, kendi kendisinin bir tür klâsik ölçülerini oluşturmuş olan bir şairin böyle bir yola girmesi, biçimsel bir popülizmi göze alması demektir.

Yazık ki, birçok şair gibi o da, halk şiirinden yararlanmayı, çoğun bu şiiri izlemek biçiminde uygulamıştır. Onun bu tür şiirlerinde, sözgelimi koşma tarzı uyak örgüsü kullanılırken, ölçü serbest tutulsa bile, hece ritminin aşılamadığı görülür. Çünkü şair, halk dilinin sözdizimsel ritmiyle halk anlatımının müzikalitesini de birçok zaman olduğu gibi benimser. Bu yolda, halkın anonim olmayanlarda bile etkisini göstererek bir tür klâsikleştirdiği ölçüleri aşmanın olanaksızlığı kesindir. Hatta biçimde populizmin, çağdaş içeriği bile aynı populizme çekme tehlikesi vardır. Uyak örgüsü ve ölçüsü yönünden serbest görünen Halkın Ozanı adlı şiir bu konuda örnek alınabilir:

İncedir eleğim
Kadifeden yeleğim
Duvarda asılı durur
Gümüş kabzalı tüfeğim

Elmanın içinde çekirdek
Çekirdeğin içinde elma
Bir anlaşılmaz dünya
Ansızın patlar tüfek

Kız kızan kızılcık
Yer gök kan balçık
Evlerde yitik ana gelin
Cephelerde baba oğulcuk

Dağlar birbirine seslenir
Kurt kuş kaçışır ilenir
Bozulunca dünyanın düzeni
Ortaya çıkar halkın ozanı (9)

DESEN: Saldıran ÖZMEN

Burada, "eleğim-yeleğim-durur-tüfeğim" uyak dizilişiyle koşma tarzı bir ritim sağlanmıştır. "Elmanın içinde çekirdek-Çekirdeğin içinde elma" dizelerindeki masalsı sözdizimi mantığı ve "ç" ünsüzlerinden gelme ses öğesiyle yine halk masal dili anımsanmaktadır. Üçüncü dörtlükteki "z, k, c" sesleri yine aynı dili düşündürür. Son dörtlük, Köroğlu'nun, Dadaloğlu'nun ozan hâlinde görünüşünü çağrıştırır.

Ama bütün bunlar, halk şiirinin klâsikleştirdiği ölçüleri kendi içinden, kendi içeriğinden aşan kollektif gücünün doğal sonucundan gelme bir etkileyiciliği taşırlar.

Halk şiiri dışında, ortak biçimler içinde yazan bütün klâsikler, sözgelimi Racine ya da Bâkî (anlaşılacağı üzere burada "klâsik" kavramı oldukça geniş tutulmuştur); belirlenmiş ölçüler içinde insani gerçekliğe yaklaşarak, o belirlenmiş ölçüleri bile şiirlerinin bir parçası yapabildikleri için okunuyorlar bugün. Çağımızda iyice "kişilik" sorunu olarak yorumlanan sanatın geçmiş birikimlerden yararlanması yadırganacak bir durum değildir. Ancak, elde edilecek bileşim, geçmiş şiirin kendisi olmamalıdır. Biçimi biçim olarak değiştirmek, ya da parça parça yapıya uygulamakla da bunun sağlanamayacağı açıktır. Akgün, geçmiş birikimlerden çok daha başka biçimlerde yararlanabilir.

Sonuçta şöyle denebilir. Nahit Ulvi Akgün, başlangıçta "ben"den çıkan ve özgeci duyguları da sezdiren şiirini, temaları yönünden çeşitlendirmiş bir şairdir. Yöneldiği herşeyin şiirini yazabilecek rahatlıktadır. Hatta bu noktada, şiiri adına tehlikeli sayılabilecek bir otomatizm kazanmıştır.

Halk şiirinden yararlanarak şiirine yeni özellikler katma yönünden daha başarılı, daha özgün örnekler verebilir. Kendine özgü alışılmış biçimler içinde, duru Türkçesi, yalın imgeselliğiyle yazdığı etkili şiirlerine çok daha güzellerini ekleyebilir. Akgün'ün kimi şiirleri, şairini tekrara düşürecek sakıncaları da duyuruyor.

---

(1) Nahit Ulvi Akgün, Eksilen Gökyüzü, İstanbul; Yeditepe Yayınları, 1980, s.32
(2) Birisi, 2. baskı, İzmir: Kovan Yayınları, 1962 s.69
(3) Karanlıkta Bir Ağaç, İzmir: Kovan Yayınları, 1960 s.71.
(4) Gerçek Düş, İzmir: Kovan Yayınları, 1965, s.20
(5) Evren Türküsü, 2. baskı, İzmir: Kovan Yayınları, 1968, s.9.
(6) Ağaçlar Uyanınca, İstanbul; Yeditepe Yayınları, 1971, s.42
(7) Eksilen Gökyüzü, ön. ver., s.24
(8) Nahit Ulvi Akgün, Güneş Açınca, İstanbul: İzmir Sanat-Koop Yayınları, 1984, s.47
(9) Ağaçlar Uyanınca, ön. ver. s.27-28.

AHMET ÖZER

SEVGİ YAZILARI

Kimi insanlar sanatın güzellikleriyle dopdolu olarak gözlerini açarlar dünyaya. Zamanın acımasız koşulları onların bu duyarlığına, ne denli engel olsa da günün birinde, hiç umulmadık bir dönemde, bu duygular ard arda sökün ederler: Çizgi olurlar, şiir olurlar, resim olurlar, heykel, mimari, deneme.... olurlar.

Öner'in ilk kitabı *"Sevgi Yazıları"*(*)nı okurken, hep bu duygular gezindi içimde. Biraz da çeyrek yüzyıla yaklaşan bir dostluğun getirdiği duyarlık gezindi yazılarda; yüz yüze yaşanan yıllar gelip geçti. Öner, öncelikle şairdi. 60'lı yılların ikinci yarısında, bugün yaşamını yitirmiş iki özgün şair, Abdülkadir Bulut ile Arkadaş Z.Özger'le yan yana nice güzel şiirlerini Forum dergisinde okumuştuk. Ve bir şair olarak yazın tarihinde yerini almasını beklerken, o, şiirlerle değilse de şiirsel güzelliklerle yoğrulan bir yapıt sundu bizlere: Sevgi Yazıları.

160 sayfalık kitap, 92 yazardan 127 kitabı sunuyor okura. Anma yazıları, söyleşiler, değerlendirmeler kitabın içeriğini oluşturuyor. Bir "önsöz"ün ardından kitap coşkusu ile kitabın ekonomik koşullar karşısındaki yerini belirleyen yazısından sonra İZ BIRAKANLAR, ŞİİR OKUMA NOTLARI, KONUŞMALAR, HEP COŞKUYLA bölümlerine ayırdığı yazılardan oluşuyor kitap.

İz Bırakanlar'da, Yahya Kemal'den Sabri Altıner'e bir dizi şair ve yazardan kimlik notları yansıtır bizlere.

Şiir Okuma Notları, 1982 yılı ekser alınarak yansıtılır. Orhan Veli Memet Fuat, Ahmet Telli, Eray Canberk, Yevtuşenko bu bölümde sözü edilen şairler olarak karşımıza çıkar.

Konuşmalar'da Memet Fuat, İlhan Berk, Şükran Kurdakul, Recep Bilginer, Selim İleri, Ali Yüce, Pınar Kür, Afşar Timuçin sorulan soruların kapsamında sanatın güzelliklerini yansıtan yapıtlarında kendilerini yeni bir sınavın içinde bulurlar.

"Hep Coşkuyla" bölümünde, okuduğu kitapların coşkusunu yüreğinde duyan bir kitap sevdalısının dayanılmaz sevdasını yaşarız. Her gün yüzünü gördüğü, Oktay Akbal ile İlhan Selçuk'tan, hiç yüzünü görmediği Recaizade Mahmut Ekrem'e değin uzanan çizgide, okunan kitaplardan "sevgi"ler damıtır bize.

Öner Kemal, ele aldığı her kitaba, konuştuğu her kişiye sevgiyle yaklaşmayı ilke edinerek kurmuş çatısını yazılarının. Bu nedenle belki de üzerinde ayrıntılı bir inceleme yaptığında eleştirebileceği büyük bir toplama, sevginin sarsıcı güzelliğiyle yaklaşmaktan mutluluk duyuyor.

İlk kitabıyla, biriken sevinçlerine bizi ortak eden yazara, yazınımız adına sevgiler. ●

(*) Sevgi Yazıları : Öner Kemal, Yaprak Yayınları, 1986. Ankara Cad. 60/21 Sirkeci / İSTANBUL, 160 sayfa, 770 TL.

42 Gün

"Ana ve ozan yüreğinin ürünü" yepyeni bir yapıt.

"Bir ananın acılarla dolu bir zaman sürecinde seslenişleri"ni içeren duyguların toplamı.

42 Gün (*), Şair Gülten Akın'ın toplumsal yaşantımızdan hepimizin payına düşen acılardan, ağıtlardan, ilahilerden, en önemlisi de onur savaşımından bizlere sunduğu bir demet kır çiçeği.

42 Gün üzerine Jülide Gülizar'ın sorusuna verdiği yanıtta şunları söyler: *Yazarken bir daha aynı şeylerin yaşanmaması, yaşanmaması için gerekli olanların yapılmasını düşündüm.*

İnsan bu söz üzerinde uzun uzun düşünmeden edemiyor. Sanatçılar, yazarlar, şairler, bilim adamları... bilinen bir gerçek ki hep yazdıkları, ürettikleri, yarattıkları, yeniden yaşansın, yeniden üretilsin, yürekten yüreğe dilden dile aksın diye çile çekerler. Oysa çağımızın insan sorunsalı sanatçının yüreğine yaşadığı olumsuzu da kazıyor. Bu kazınan acılardan sanat adına üretilenler ise, geleceğin ufkuna birer ışıldak olarak tutuluyor. Gülten AKIN'ın, 42 Gün'ü işte böylesine bir belgesel niteliğine sahip. Çekilen acıları, onuru zedeleyen bunca olayları, insan yüreği zaman içinde unutsa bile kitaplarla geleceğe bir köprü olarak sunmanın bir görev olduğuna okurunu hazırlıyor.

Gülten AKIN, Türk yazınının en önemli doruklarından bir şair olduğu kadar, **"Şiiri Düzde Kuşatan"** şiiri, niçin yazdığını kim için yazdığını ve yazdığında neyi anlatmak gerektiğini yaşamın sorumluluğuyla kaynaştıran bir yazar... Gerçeğin kendisi bir sanat mıdır? Yaşanılanın, sanatın toplamındaki yeri ne olmalıdır? Bu soruları her sanatçı yıllar yılı kendine sormuştur. Gülten Akın, 42 Gün'ü yaşanılanı, sanatın merceğinden damıtmasını bilen bir sanatçı olarak sunuyor okuruna. Yaşanılanı, sanatsal **duyarlığın** ölçütüne vurarak kuruyor yapıtını.

42 Gün, Gülten Akın'ın sanatçı kimliğinin bir ürünü. Yapıtta onu bir öğretmen olarak öğrencilerinin başında, bir ana olarak çocuklarına kol kanat geren bir durumda görürüz. Acı çeken tüm analarla, acı çeken çocuklardan yana yüreğini koyan kaç insanımız vardır şu ülkede? Yazdığı her şiiri ülkesinin daha güzelleşmesi, insanının acı çekmemesi ve dünyanın daha sevilir olması uğruna, okuruna ulaştıran nice insanımız vardır?

42 Gün şiirlerle nakışlanmış, şiirin diliyle yazılmış bir yapıt. Ülkemizin son yıllarda yaşanılan önemli bir kesitine değişik bir yazı türüyle kurulan yaklaşım. "Onurun, direnişin kaba güce boyun eğmeyişin destanı olan" 42 Gün üzerine yazdığım yazıyı, Akın'ın kitapta yer alan iki dizelik bir şiiriyle bitirmek istiyorum: *Aynı dille konuşuyor / aynı dili konuşmuyoruz.*

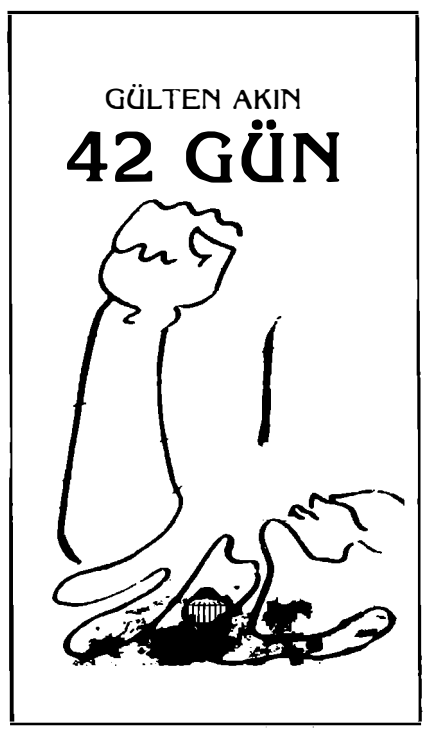

Acılara eksen olan yapıtlar kaynak olan etkenin hiç yaşanmaması dileğiyle. ●

(*) 42 GÜN: Gülten AKIN, Alan Yayıncılık, 1986, Başmusahip Sok. Talas Han No: 302 Cağaloğlu/İSTANBUL. 96 sayfa, 630 TL.

BAHNHOFSTRASSE

JAMES JOYCE
Pomes Penyeach'dan
Çev. Kudret Emiroğlu.

İşaret eder alay eden gözler benimle
Nereden geçeceğimi kuşluk vakti bana.

Gri yolun menekşe işaretleri
Buluşmanın ve birleşmenin yıldızı.

Ah kötülük yıldızı! acı yıldızı!
Yüce gönüllü gençlik gelmez geri

Ne de yaşlı yüreğin bilgeliği bilsem de
Ben giderken benle alay eden işareti.

HAYDİ BİRAZ GÜL

Bu sis kalkacaktır inan
Elele tutuşup koşacağız mavi denizlere
Kulaç atacağız berrak sularda
Yelken açıp sonsuzluğa
Selâm çakacağız aydınlık günlere
Kışın ardından ilkbahar
İlkbaharın ardından yaz gelir
Görüyorsun ya
Doğa bile gergefinde
Karanlıktan aydınlığa doğru işliyor nakışını
Nolur
Hırçınlaştırma artık bakışını
Haydi biraz gül
Ve unutma ki
Hiçbir şey durduramaz zamanın akışını

Enver Atılgan

ŞİLİ'DEN 3 ŞİİR

OSCAR HAHN
Türkçesi: Engin Aşkın

GÖRÜNTÜ

Uzanırsa geceye gözlerin
Karanlığın
Unutulur çok sonra kaygılar
Sonsuza ulaşınca güzelliğin

TEBEŞİRLE YAZILAN

Kim sıfırdan söz eden bana
En belirgin tanımıdır yokluğun
Fısıldar yanıtları gizemlerde
Öyküsünü açıklar senin yokluğun
Her bölümde algılanan sevgiden.

Sıfır artı birdir, bizi birleştiren
El-ele yaklaşırız kara tahtaya
Öpücükler ve ardından göz yaşları
Sıfırdır bir görkemin ışıltısı
Biz çiftken tekile dönüşen.

FOTOĞRAF

Öbür odada seninkine bitişik
Birisi filminin banyosunu yapıyor
Senin ölümünü belgeleyen filminin
Anahtar deliğinden ölümcül bir sıvı
Öbür odadan birisi giriyor
Sen yoksun yatağında artık
Fotoğraf kağıdı yavaşça canlanıyor
Bakıyorsun hareketsiz cesedine
Ölümün simgesi kararan doruklarda
Kapıların kapandığını duyuyorsun

OSCAR HAHN, şimdi Toronto'da yaşayan genç bir Şili ozanıdır. Geçen Mayıs ayında Toronto'da derlenen "Dünya Şiir Şenliği"ne katılan ozan yukardaki 3 şiirini İspanyolca olarak sunmuştu. e.a.

İNSAN YÜREĞİ

Desanka Maksimovic
(Yugoslav ozanı, doğ: 1892)

Yüreğimiz sönmez bir ateşti
Yakardı Saman Yıldızını da,
Ve ateşböceklerini, yumuşak.
O bir perdelik bir sevi oyunuydu
Soluk almadan dinlenen
Ve bir tedirgenlik vardı taze şarapta.
Ve bilinmeyen bir ülkede
Oynandı acıklı bir dram,
Yaş bir dal vardı,
Aleve asla aldırmayan.
Taş da dövüldü.
Bir taş olacak
Kile dönüşecek sonunda.

Türkçesi: **N. Zekeriya**

FOLKLOR ve SANAT

YAYIN-ARAŞTIRMA ve ARŞİV MERKEZİ

FOLKLORE & ART

CENTER OF PUBLICATION-RESEARCH-ARCHIVES

Türkiye'de ilk kez bir 'ihtisas kitaplığı' I. yılını doldurdu. Bu süre içerisinde; Folklor alanında sürdürdüğümüz aylık **Türk Folkloru Dergisi, Folklor ve Etnografya Araştırmaları 1984** ve **1985** yıllıklarından sonra bunlara bir yenisi daha eklendi: **Türk Folkloru Belleten 1986/I.** Yılda iki kitap olacağını ilan ettiğimiz Belleten'in ikincisi yakında yayımlanacaktır.

Ayrıca Bir Başka Hizmet

Yurt içi ve dışındaki bilim adamlarının, Üniversitelerin, Araştırma Enstitülerinin kitap ve süreli yayın ihtiyaçları karşılandı, halen de karşılanmaktadır. Folklor, Etnoloji, Antropoloji, Tarih, Dil, Sözlük ve Bibliyografik yayınlar adreslere düzenli olarak gönderilmektedir. Döviz alış-verişinin güç olduğu kimi kurumlarla da yayınlar, "Exchange" ile karşılıklı olarak sağlanmaktadır.

Bir Not!

1949-1980 yılları arasında yayımlanan,dağıtımını yaptığımız **Türk Folklor Araştırmaları** Dergisinin 366 sayıdan oluşan tüm koleksiyonunun mevcudu gittikçe azalmaktadır. Bu koleksiyonu edinmek isteyenler lütfen mektup yazıp, teslim süresini belirtir mektubumuzu beklesinler. En kısa zamanda cevap verilecektir.

Adres: Divanyolu, Boyacıahmet Sk., No: 3
34400 Türbe-ISTANBUL/TURKEY
☎ : 527 69 84

Her konuda daha fazla bilgi edinmek için
kataloğumuzu isteyiniz.

AYIN SANAT OLAYLARI / HABERLER

SERGİ

- Mithat Yılmaz'ın 5 Ocak 1987'de Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisinde açtığı 4. kişisel yağlıboya resim sergisi 19 Ocak tarihinde kapandı.
- Karadeniz Üniversitesi Öğretim Görevlisi ressam Okan Çağal, püskürtme tekniğiyle oluşturduğu yapıtlarını 20 Ocak 1987 tarihinden başlayarak 15 gün süreyle Trabzon Devlet Güzel Sanatlar Galerisinde sergiledi.
- T.M.M.O.B. Mimarlar Odası Trabzon Şubesi, Samsun Büyük Ticaret Merkezi mimari proje yarışması projelerini 26 Ocak-4 Şubat tarihleri arasında K.Ü. Mimarlık Bölümü salonlarında sergiledi.

TİYATRO

- Karadeniz Üniversitesi Tiyatrosu, Tarık Buğra'nın "Ayakta Durmak İstiyorum" adlı eserini 10 Ocak 1987 tarihinde K.Ü. Atatürk Kültür ve Sanat Merkezi salonlarında sahnelemeye başladı.
- Trabzon Valiliği Kültür ve Turizm Müdürlüğü Kültür ve Turizm Derneği, Oktay Arayıcı'nın "Rumuz Goncagül" adlı oyununu Trabzon Atapark Kültür Salonunda 16-17 Ocak 1987 tarihlerinde sahneledi.

Trabzon Belediyesi

ŞEHİR ANITLARI YARIŞMASI

Trabzon Belediyesi, Trabzon kent girişinde yer alan iki kavşak üzerinde iki ayrı anıt için yarışma açmıştır. Yarışma, T.C. uyruklu tüm sanatçı, heykeltraş ve mimarlara açıktır. Toplam 5 milyon TL ödülün dağıtılacağı yarışmada, yarışmacılardan ölçekli planlar ve 1/10 maket istenmektedir. Son katılma tarihi 15 Nisan 1987 olan yarışma için şartnameler, Trabzon Belediyesi Planlama ve Koordinasyon müdürlüğünden bizzat ya da yazı ile istenebilir.

DÜZELTME: Dergimizin bundan önceki sayısında Trabzon Şehir Anıtları yarışması duyurusu yanlışlıkla "Şehit Anıtları" diye çıkmıştır. Düzeltir özür dileriz.